

REGLEMENTĂRI LA NIVEL EUROPEAN ÎN MATERIA JUSTIȚIEI JUVENILE

Maria STRULEA, Dorina GUREV

Universitatea de Stat din Moldova

Îmbunătățirea cadrului normativ în materia justiției juvenile este o prioritate a politicilor europene. Forul european propune recomandări normative, inclusiv soluții privind decriminalizarea, medierea, dezvoltarea noilor instituții și structuri care ar putea rezolva problemele privind protecția juridică a minorului delinvent.

Luând în considerare vectorul european al politicii naționale, legiuitorul moldav trebuie să se racordeze la strategiile Consiliului Europei și ale Uniunii Europene.

Cuvinte-cheie: politici europene, protecție juridică, minor delinvent, strategii europene.

LES RÉGLEMENTATIONS EUROPÉENNES DANS LE DOMAINE DE LA JUSTICE DES MINEURS

L'amélioration du cadre juridique relatif à la justice juvénile est une priorité pour les politiques européennes. Le forum européen propose des recommandations de textes au cours des dernières années, y compris les solutions de dépenalisation, la médiation, le développement de nouvelles structures et le renforcement des institutions qui peuvent résoudre les problèmes de la protection juridique du mineur délinquant.

En tenant compte du vecteur européen de la politique, le corps législatif moldave doit mettre en œuvre des stratégies du Conseil de l'Europe et l'Union Européenne.

Mots-clés: politiques européennes, protection juridique, mineur délinquant, stratégies européennes.

Printre recomandările europene merită a fi evidențiată **Recomandarea (78) 62 privind delincvența juvenilă și schimbarea socială**, adoptată de Comitetul de Miniștri la 29 noiembrie 1978 la cea de a 296-a reuniune a Comitetului. Aceasta Recomandare este orientată spre protecția copiilor, justiția penală aplicată minorilor infractori, integrarea acestora în societate, precum și spre prevenirea delincvenței juvenile. Ea are la bază dezvoltarea copilului, a mediului social în care crește și se dezvoltă acesta, fiind propuse concomitent:

- ✓ Îmbunătățirea condițiilor de cazare și a facilităților sociale pentru familiile cu copii aflate în situații defavorabile, prin efectuarea de servicii de cazare disponibile și adecvate pentru a promova cele mai bune condiții de dezvoltare a tinerilor;
- ✓ Să se asigure că există o oportunitate pentru toți adolescenții să aibă pregătire profesională, care corespunde intereselor și aptitudinilor lor;
- ✓ Sporirea ajutoarelor financiare pentru familii cu mulți copii, astfel asigurând grija și siguranța acestora;
- ✓ Revizuirea sistemelor școlare, urmărindu-se ca școala să asigure necesitățile fiecărui copil, în dependență de cerințele moderne ale societății actuale, astfel putând detecta din timp dificultățile acestora atât la nivel psihologic, cât și social.

Astfel, se recomandă ca guvernele statelor membre ale Consiliului Europei să țină cont de aceste măsuri, în scopul prevenirii delincvenței juvenile și reintegrării minorilor delincvenți în societate. La fel se recomandă de a lua în considerare aplicarea unor măsuri în domeniul justiției penale a minorilor, cum ar fi:

- protejarea drepturilor fundamentale ale tinerilor prin participarea lor în toate acțiunile judiciare care îi privesc;
- revizuirea sancțiunilor aplicate tinerilor, precum și a măsurilor de reintegrare socială;
- menținerea la un nivel minim a sancțiunilor și a altor măsuri, care presupun privarea de libertate și dezvoltarea metodelor alternative de tratament;
- revizuirea Legii cu privire la minori, în scopul de a furniza o asistență cât mai eficientă tinerilor infractori, evitându-le în același timp marginalizarea acestora;

Pe lângă aceste recomandări mai găsim și cele orientate către reintegrarea delincvenților juvenili în societate, adresate în special comunității din care aceștia fac parte, precum și organismelor implicate în asistarea tinerilor infractori.

O altă recomandare a Consiliului Europei este **Recomandarea (87) 20 A Comitetului de Miniștri privind reacțiile sociale la delincvența juvenilă**, adoptată la 17 septembrie 1987 la cea de-a 410-a reuniune a Comitetului, în termenii articolului 15.b din Statutul Consiliului Europei. Această Recomandare se referă cu precădere la prevenirea delincvenței juvenile, în special făcând o paralelă la condițiile de dezvoltare a minorilor,

precum și la sancțiunile aplicate acestora. O importanță deosebită se acordă sistemului penal pentru minori, care ar trebui să fie caracterizat prin obiectivul său de educație și de integrare socială și care ar trebui să elimine, pe cât posibil, închisoarea pentru minori. În cadrul acestei Recomandări este accentuat rolul instituțiilor de socializare într-o societate în schimbare, guvernelor statelor membre fiindu-le propus să revizuiască și să implementeze, în cazurile necesare, în legislația lor următoarele puncte:

I. *Prevenirea*: Prevede întreprinderea sau continuarea eforturilor specializate de prevenire a delincvenței:

- a) prin punerea în aplicare a unei politici de promovare a integrării sociale a tinerilor;
- b) prin acordarea de asistență specială și introducerea de programe de specialitate în școli, în scopul de a-i integra pe acei tineri care se confruntă cu dificultăți în acest domeniu;
- c) luarea măsurilor de reducere a oportunităților oferite tinerilor pentru comiterea infracțiunilor.

II. *Mediere*: Intervenirea organelor speciale de protecție a copilului, pe lângă procurori. La fel să se ia în considerare participarea familiei în proces, precum și asigurarea protejării intereselor și drepturilor minorului.

III. *Proceduri împotriva minorilor*: Se referă în special la reținerea minorilor, la privarea acestora de libertate. Printre aceste proceduri am dori să evidențiem în special poziția minorului în cadrul procedurii, unde se recomandă a se ține cont în special de:

- Prezumția de nevinovăție;
- Dreptul la asistență din partea unui avocat, care poate, dacă este necesar, să fie numit oficial și plătit de către stat;
- Dreptul părinților sau al unui alt reprezentant legal de a fi prezent la procedură, care ar trebui să fie informat la începutul procedurii;
- Dreptul minorilor de a apela, interoga și confrunta martorii;
- Posibilitatea minorilor de a cere un al doilea expert de aviz sau orice alte măsuri echivalente;
- Dreptul minorilor de a vorbi și, dacă este necesar, de a da un aviz cu privire la măsurile avute în vedere pentru ei;
- Dreptul la recurs;
- Dreptul de a aplica pentru o trecere în revistă a măsurilor dispuse;
- Dreptul minorului la respectul față de viața lui privată;

IV. *Intervențiile*: În special, se urmărește scopul de a se asigura că intervențiile în ceea ce privește minorii delincvenți sunt orientate către beneficiul acestora.

V. *Cercetarea* presupune promovarea unei cercetări comparative în domeniul delincvenței juvenile, astfel încât să se ofere o bază pentru politica promovată în acest domeniu. Accentul se pune pe:

- ✓ măsurile de prevenire;
- ✓ relația dintre poliție și tineri;
- ✓ politicile privind criminalitatea și modul de funcționare a sistemelor juridice în cauză cu minori;
- ✓ alternativele la privarea de libertate;
- ✓ implicarea comunității în grija de tinerii delincvenți;
- ✓ relația dintre factorii demografici și cei vizând piața forței de muncă, pe de o parte, și minorii delincvenți, pe de altă parte;
- ✓ rolul mass-media în domeniul delincvenței și reacția acesteia la delincvență;
- ✓ măsurile și procedeele de reconciliere între tinerii infractori și victime [7].

La fel putem menționa și **Recomandarea nr. (92)16 din 19 octombrie 1992 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei referitoare la Regulile europene cu privire la sancțiunile și măsurile comunitare**, elaborate pe baza Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, adoptate de Consiliul Europei în 1950. Referindu-se la sancțiunile neprivative de libertate în sistemul european al drepturilor omului, analizăm această Recomandare reținând că Regulile europene au avut un triplu scop: să stabilească standardele după care legislațiile naționale să reglementeze sancțiunile comunitare neprivative de libertate, să realizeze un sistem de garanții împotriva încălcării drepturilor omului pentru infractorii supuși unor asemenea sancțiuni și să creeze un ansamblu de reguli necesare celor care sunt răspunzători de implementarea și administrarea acestor măsuri. Obiectivele și scopurile urmărite de Consiliul Europei prin Regulile menționate *supra* sunt exprimate în Recomandarea nr. (92)17 adoptată în aceeași zi, în care se arată că sancțiunile privative de libertate vor fi considerate ca măsuri de ultimă instanță, la care se recurge numai în acele cazuri în care orice altă pedeapsă este în mod evident neadecvată. În scopul promovării sancțiunilor și măsurilor comunitare,

instanța va pronunța o sancțiune sau o măsură comunitară în locul pedepsei privative de libertate pentru anumite infracțiuni. Recomandarea precizează că sancțiunile neprivative de libertate trebuie înțelese ca adevărate pedepse, atât de către legiuitor, cât și de către opinia publică, aceasta din urmă fiind chemată să sprijine și să participe la implementarea lor.

Desigur, de-a lungul anilor Consiliul Europei a elaborat și alte recomandări, cum ar fi:

- Recomandarea R (88)6 cu privire la reacțiile sociale la delincvența juvenilă în rândul familiilor imigrante;
- Recomandarea R (87)19, adoptată la 17 septembrie 1997, privind organizarea prevenirii criminalității;
- Recomandările Rec (2003)20, adoptate la 14 septembrie, 2003, referitoare la noile moduri de abordare a delincvenței juvenile, și la rolul justiției juvenile;
- Recomandarea R (85)11 asupra poziției victimei în procesul penal (Strasbourg, 1985);
- Recomandarea R (86)4 asupra violenței în cadrul familiei (1986);
- Recomandarea 1065 a Adunării Parlamentare a CE referitoare la comerțul și alte forme de exploatare a copiilor (Strasbourg 1987);
- Recomandarea R (87)19 adoptată de Comitetul de Miniștri la 17 septembrie 1997 (Strasbourg 1988) privind organizarea prevenirii criminalității;
- Recomandarea R (87)7 asupra principiilor referitoare la răspândirea videoprogramelor cu caracter violent, brutal sau pornografic (1989);
- Recomandarea R (91)11 a Comitetului de Miniștri asupra exploatării sexuale, pornografiei și prostituției, ca și asupra traficului de copii și tineri adulți (adoptată la 9 septembrie 1991);
- Recomandările Rec (2003)20 ale Comitetului de Miniștri către statele membre referitoare la noile moduri de abordare a delincvenței juvenile și rolul justiției juvenile (adoptate de Comitetul de Miniștri la 24 septembrie 2003 la cea de a 853-a ședință a viceministrilor);
- Recomandarea R (2002) a Comitetului de Miniștri către statele membre privind îmbunătățirea aplicării normelor europene cu privire la sancțiunile și măsurile comunitare;
- Recomandarea Rec (2003)22 a Comitetului de Miniștri către statele membre privind liberarea condiționată;
- Recomandarea Rec (2006)2 a Comitetului de Miniștri către statele membre referitoare la regulile europene pentru penitenciare [3].

Pentru promovarea și realizarea obiectivelor propuse, în cadrul organismelor Consiliului Europei a mai fost adoptată o serie de convenții, carte, documente, printre care menționăm:

- Convenția Europeană a Drepturilor Omului adoptată în 1950;
- Carta Socială Europeană a Drepturilor Omului adoptată în 1965;
- Convenția – Cadru privind protecția minorităților naționale adoptată în 1994;
- Convenția privind prevenirea torturii, a pedepselor și a tratamentelor inumane sau degradante adoptată în 1997;
- Carta europeană a autonomiilor locale;
- Convenția europeană privind participarea străinilor la viața publică la nivel local;
- Carta privind participarea tinerilor la viața municipală și regională, semnată în 1992, care fixează principiile ce încurajează tinerii să ia parte la deciziile ce-i privesc și să participe activ la schimbările sociale ce au loc pe stradă, în cartierul, municipiul sau regiunea lor.

Astfel, prin intermediul acestor texte, principii, Forul european sugerează soluții care includ decriminalizarea, medierea, realizarea de structuri noi și crearea de instituții apte să conducă la rezolvarea modernă și umanitară a problemelor legate de ocrotirea juridică a infractorului minor [10, p.168].

Totodată, prin intermediul acestor recomandări, convenții, cărți, Consiliul Europei urmărește să perfecționeze cadrul legislativ în domeniul prevenirii și combaterii delincvenței juvenile. Acest proces prevede reglementări eficiente privind protecția minorilor infractori, în conformitate cu cerințele europene în domeniul respectiv. Obiectivele principale ale acestora sunt prevenirea delincvenței juvenile, precum și recuperarea minorului infractor, prin modalități cât mai adecvate vârstei acestuia.

Nu este de neglijat și activitatea Observatorului European de Justiție Juvenilă (OEJJ) fondat la 13 iulie 2008 la Bruxelles. OEJJ are în calitate de obiective crearea unui spațiu european de reflecție, de dezvoltare a inițiativelor, de elaborare a codurilor și standardelor bunelor practici, precum și a serviciului de educație și integrare a tinerilor aflați în conflict cu legea.

Ceea ce propune Consiliul Europei – perfecționarea cadrului legislativ în domeniul combaterii delincvenței juvenile – este primordial. Procesul presupune reglementări eficiente privind protecția minorilor infractori, conforme cu cerințele europene în materie, sub cele două aspecte esențiale: prevenirea delincvenței juvenile și recuperarea minorului infractor prin modalități cât mai adecvate vârstei acestuia. Procesul este necesar și, totodată, conform cu soluțiile pe care le recomandă Consiliul Europei în privința reacției sociale la delincvența juvenilă.

Actele normative de bază privind reglementarea domeniului delincvenței juvenile sunt Convenția europeană a drepturilor omului, care asigură și garantează respectarea drepturilor omului, inclusiv a minorilor, jurisprudența CtEDO, care interpretează textul Convenției europene a drepturilor omului, adaptând-o la evoluția vieții sociale și Convenția europeană privind drepturile copilului, care recunoaște în special drepturi specifice minorilor, stabilind că drepturile fundamentale ale minorilor trebuie să constituie obiectul unei protecții particulare.

În prezent un loc important în orientările de principiu ale Consiliului Europei îl ocupă ideea depenalizării unor fapte săvârșite de minori, precum și evitarea, pe cât posibil, a procedurii judiciare pentru sancționarea faptelor comise de minori, prin transformarea anumitor infracțiuni în contravenții sau încălcări ale legii civile, astfel încât să se evite desfășurarea unei proceduri penale.

În baza Recomandărilor Rec (2003)20 ale Comitetului de Miniștri către statele membre referitoare la noile moduri de abordare a delincvenței juvenile și la rolul justiției juvenile, „delincvență” s-a considerat a fi acțiunile care cad sub incidența legii penale, dar în același timp recunoscându-se că în unele țări ea include comportamentul antisocial și/sau deviant care poate cădea sub incidența legii administrative sau civile. În conformitate cu aceste recomandări, statele trebuie să dezvolte un spectru mai larg de sancțiuni și măsuri comunitare inovatoare și mai eficiente (dar, totuși, proporționale). Ele trebuie să vizeze direct nu doar comportamentul infractor, dar și nevoile infractorului. Acestea trebuie să implice și părinții infractorului sau alt reprezentant legal (cu excepția cazului când acest lucru este considerat contraproductiv) și, atunci când este posibil și oportun, să acorde victimei medierea, restaurarea și repararea. Culpabilitatea trebuie să reflecte mai bine vârsta și gradul de maturitate a infractorului și să corespundă mai multor niveluri de dezvoltare a infractorului, iar măsurile penale să fie aplicate în mod progresiv pe măsura creșterii responsabilității individuale. De asemenea, reflectând tranziția extinsă spre maturitate, ar trebui să fie posibil ca adulții sub vârsta de 21 ani să fie tratați într-un mod comparabil cu cel al minorilor și să li se aplice aceleași intervenții în cazul în care judecătorul consideră că ei nu sunt tot atât de maturi și responsabili pentru acțiunile lor ca și adulții.

La 17 noiembrie 2010 au fost adoptate **Linii directorii ale Comitetului de Miniștri al CE privind justiția adaptată copiilor** [5]. Aceste Liniile tratează problemele și rolul drepturilor și necesităților minorilor în cadrul procedurilor judiciare și în cadrul alternativelor la aceste proceduri. Liniile directorii ar trebui să se aplice oricărei situații în care este posibil să se afle minorul; acestea prevăd posibilitatea minorului de a intra în contact cu serviciile competente în materia justiției penale, civile sau administrative.

Liniile directorii vizează în mod special ca în cursul procedurilor să fie respectate toate drepturile copiilor, în special dreptul la informare, la reprezentare, la participare și la protecție, ținându-se cont de nivelul de maturitate și înțelegere a copilului, de circumstanțele cauzei. Vârsta minimă de responsabilitate penală nu ar trebui să fie prea joasă și să fie stabilită de lege. Soluționarea cauzelor prin mediere, modalități judiciare sau alternative trebuie din start încurajate pentru a servi intereselor superioare ale copilului. Referitor la relațiile dintre minor și poliție, Liniile directorii subliniază, în pct.32, că autoritățile trebuie să se asigure ca copilul plasat în custodia sa să beneficieze de condiții de siguranță și care satisfac necesitățile lui. O justiție adaptată copiilor pe parcursul procedurilor judiciare trebuie să garanteze acces la instanța de judecată și proceduri de judecată, consiliere și reprezentare juridică, dreptul de a fi înțeles și de a-și exprima opinia, evitarea tergiversărilor, organizarea procedurilor în limba înțeleasă de copil. Întrevederile și audierile copiilor ar trebui să fie exercitate de către profesioniști calificați. Totul ar trebui să fie organizat astfel încât minorului să i se permită să depună mărturie, dacă e cazul, în circumstanțele cele mai favorabile, luându-se în considerare vârsta acestuia, nivelul de maturitate și înțelegere, precum și eventualele dificultăți de comunicare. Declarațiile audiovizuale ale minorilor victime sau martori ar trebui încurajate, respectându-se totalmente drepturile altor părți de a contesta conținutul acestor declarații.

Pe lângă Liniile directorii din 2010, Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei a adoptat în februarie 2012 **Strategia CE privind drepturile copilului pentru perioada 2012-2015** [9], punând accentul pe necesitatea

reală de a aplica normele relevante drepturilor copilului. Dificultăți persistă în următoarele patru domenii: prevenția, protecția copilului, prestațiile profesioniștilor și participarea minorilor. Programul **Construirea unei Europe pentru și cu copiii**, lansat în 2006, cadru constitutiv pentru Strategia din 2012, urmărea patru obiective:

- ✓ promovarea serviciilor și sistemelor adaptate copilului;
- ✓ suprimarea oricărei forme de violență față de copii;
- ✓ garantarea drepturilor copilului în situație de vulnerabilitate;
- ✓ încurajarea participării copilului.

Noua Strategie pentru 2012-2015 își propune să eficientizeze normele privind drepturile copilului pentru a înlătura decalajul dintre norme juridice și practică. În scopul trecerii de la *de iure* la *de facto*, obiectivele lansării Strategiei sunt:

1) promovarea serviciilor și sistemelor adaptate copiilor (justiție, sănătate, servicii sociale, educație, sport, cultură, activități de recreere);

2) suprimarea oricăror forme de violență față de copii (printre formele grave de violență aplicate față de copii se înregistrează hărțuirea, violența bazată pe sex, pedepsele corporale, exploatarea și abuzul sexual în familie, școală, instituțiile de plasare);

3) garantarea drepturilor copiilor în situație de vulnerabilitate (fiind vorba de copii plasați în afara căminului familial, copii cu dizabilități, copii în detenție, copii migranți sau teritorial deplasați, romii);

4) încurajarea participării copiilor (copiii trebuie să beneficieze de dreptul de a fi înțeleși și de a fi luați în serios, de o educație în spiritul cetățeniei democratice și al drepturilor omului, de dreptul de a fi informați, protejați în mediul mediatic).

Deși minorii sunt vizati în Convenția europeană a drepturilor omului, totuși ca și subiect special ce beneficiază de protecție el apare mai curând în cazul unor drepturi, cum ar fi dreptul la viața privată și de familie, dreptul la educație, dreptul la libertate și siguranță, dreptul la un proces echitabil, legalitatea pedepselor, protecția împotriva discriminării. Convenția europeană tace în mare parte în privința drepturilor copilului și face referiri doar ocazionale la drepturile copilului în legătură cu publicitatea procedurilor în instanțele pentru delincvenți minori. Astfel, această Convenție nu fundamentează drepturile copilului în cadrul specific copilăriei, așa cum a fost dezvoltat de Convenția de la New York [6].

Sistemul european are o bogată experiență dezvoltată prin jurisprudența sa în baza Convenției pentru apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului cuprinde mai multe cauze cu implicarea minorilor, în care Curtea s-a pronunțat în funcție de circumstanțele cauzei. Jurisprudența europeană nu vorbește despre o iresponsabilitate penală a minorului, dar nici nu acceptă un prag prea jos al vârstei tragerii la răspundere penală. Astfel, este recunoscută cauza *V. contra Regatului Unit*, care este eminentă în jurisprudență prin interpretarea vârstei responsabilității penale, Curtea statuând că dacă un copil este judecat și recunoscut vinovat, atunci el trebuie condamnat, dar lui nu i se poate imputa aceeași pedeapsă ca și unui matur și, având în vedere imaturitatea sa, vinovăția lui ar fi mai redusă, de aceea măsurile de reeducare ar fi mai eficace.

În cauza *Bouamar contra Belgiei*, Curtea a examinat legalitatea plasării unui minor într-o casă de arest, cu titlu de măsură provizorie de supraveghere. În speță, Naim Bouamar a locuit din iunie 1977 până în mai 1978 în diferite cămine pentru minori, beneficiind de o acțiune socială preventivă. Din iunie 1978 el a constituit obiectul unor măsuri judiciare. În 1980, jurisdicțiile pentru tineri iau împotriva lui diferite măsuri provizorii, printre care nouă plasări în închisoare, fiecare având o durată maximă de 15 zile. Toate aceste măsuri se înscriau în cadrul unei proceduri de urgență, prevăzute de art.53 al Legii din 1965 privind protecția tineretului. Acestea se întemeiau pe imposibilitatea materială de a găsi o persoană fizică sau o instituție care să-l primească pe loc, luând în calcul și comportamentul periculos al acestuia.

În baza Hotărârii din 29 februarie 1988, Curtea a statuat asupra încălcării art.5 alin.(1) al Convenției, potrivit căruia „orice persoană are dreptul la libertate și siguranță. Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția următoarelor cazuri și potrivit căilor legale: ... d) dacă este vorba de detenția legală a unui minor, hotărâtă pentru educația sa sub supraveghere sau despre detenția sa legală, în scopul aducerii în fața autorităților competente”. Potrivit Curții, se impune a fi luată în considerare necesitatea exercitării controlului asupra respectării „regularității”, inclusiv „căile legale” privind detenția lui Bouamar. Or, „regularitatea” implică nu doar respectarea legislației naționale, dar și conformitatea măsurii privative de libertate cu scopul prevăzut de art.5: protejarea împotriva arbitrarului. În cazul de față, o acumulare inutilă a măsurilor de plasare în arest nu urmărea niciun scop educativ.

În cauza *S.C. contra Regatului Unit* din 10.11.2004, Curtea a constatat încălcarea art.6 alin.(1) al Convenției. În fapt, minorul, de 11 ani, a fost condamnat pentru tentativă de jaf cu aplicarea violenței. Spre deosebire de cauza *V. contra Regatului Unit*, în cauza respectivă, unde prin examene medicale s-a dovedit că reclamantul avea deficiențe psihice necorespunzătoare vârstei sale și rămânea în urmă cu dezvoltarea față de semenii săi, Curtea a pus la îndoială faptul că reclamantul minor ar fi putut fi capabil să participe realmente la procesul său în măsura asigurată de art.6 alin.(1), potrivit căruia „orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, ... de către o instanță ... care va hotărî ... asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa”.

Pedeapsa cu închisoarea în virtutea art.5 pct.1 al Convenției europene, în cazul delincvenților minori, nu trebuie să fie decât o ultimă măsură aplicabilă. La aplicarea pedepsei minorilor străini, Curtea a estimat că trebuie să se țină cont nu doar de natura și gravitatea infracțiunii comise, dar și de relațiile sociale, culturale și familiale pe care le are autorul faptei comise cu statul gazdă. În cauza *Maslov contra Austriei*, impunerea și aplicarea unei interdicții de sejur cuprins de o durată limitată contra unei persoane minore când va împlini 18 ani, Curtea a considerat că este ingerință în respectarea dreptului la protecția vieții private și familiale [6].

Uniunea Europeană de asemenea tinde să reglementeze sau să stabilească un cadru legal de contracarare a delincvenței juvenile. „Delincvența juvenilă poate fi combătută eficient doar prin adoptarea unei strategii integrate la nivel național și european”, subliniază Parlamentul European, într-un Raport adoptat la Strasbourg, la 7 iunie 2007. Astfel, delincvența juvenilă a căpătat proporții enorme și începe acum de la vârste mult mai fragede; singurul mod de contracarare a fenomenului constă într-o strategie integrată, la nivel național și european [4]. În conformitate cu acest Raport, strategia va trebui să includă trei principii directe: prevenirea, măsurile judiciare și măsurile extrajudiciare (între care includerea socială a tuturor tinerilor). Se evidențiază necesitatea elaborării unor politici la nivel național, precum și la nivel european. Toți actorii societății trebuie implicați direct în definirea și aplicarea unor strategii naționale, se menționează în Raport. În același context, este nevoie de o politică integrată și eficientă în plan școlar, social, familial și educativ, care să contribuie la transmiterea valorilor sociale și civice și la socializarea timpurie a tinerilor. Reducerea inegalităților sociale și a sărăciei în rândul copiilor este, totodată, crucială.

Astfel, prevenirea delincvenței juvenile ar trebui exercitată după cum urmează:

- la nivel primar (pentru toți cetățenii);
- la nivel secundar (minorilor cu comportament delincvent ocazional);
- la nivel terțiar (minorilor cu comportament delincvent persistent).

Raportul preconizează diferite măsuri, cum ar fi un concediu parental de un an, cursuri de formare pentru cadrele didactice, cursuri de gestionare a situațiilor conflictuale și „o foaie de parcurs” europeană, destinată mass-media.

Cât privește politicile la nivel european, statele membre, în colaborare cu Comisia, ar trebui să stabilească fără întârziere standarde minime și principii directe comune ce ar viza acțiunile de prevenire a delincvenței juvenile. Comisia ar trebui să instituie un Observator European pentru Delincvența Juvenilă, care să centralizeze statistici de la statele membre, să asigure schimb de bune practici și să planifice programe noi interregionale, europene și internaționale, ceea ce și s-a făcut prin fondarea Observatorului European al Justiției Juvenile, la Bruxelles în 2008.

Ca urmare a Raportului menționat mai sus, precum și a dezbaterilor la tema respectivă, se adoptă Rezoluția Parlamentului European din 21 iunie 2007 privind delincvența juvenilă: rolul femeilor, al familiei și al societății (2007/2011(INI)). Rezoluția a fost elaborată în baza principiilor internaționale adoptate sub egida ONU, a recomandărilor Consiliului Europei, precum și a altor tratate, decizii, rapoarte, elaborate și adoptate atât de Uniunea Europeană, cât și de alte organisme internaționale, și lansează următoarele propuneri la nivel național și european.

Astfel, *la nivel național*:

- este extrem de important ca toate părțile interesate dintr-o societate, și anume – statul, în calitate de administrație centrală, autoritățile regionale și locale, responsabilii comunității școlare, familia, ONG-urile și, în special, cele privind tinerii, societatea civilă și fiecare individ în parte – să fie direct implicate în conceperea și punerea în aplicare a unei strategii naționale integrate; se subliniază, de asemenea, că, pentru a pune în aplicare măsuri eficiente de combatere a delincvenței juvenile, este vital să se poată dispune de resurse financiare suficiente;

- o luptă eficace împotriva delincvenței juvenile necesită punerea în aplicare a unei politici integrate și eficace pe plan școlar, social, familial și educativ, care să contribuie la transmiterea valorilor sociale și civice și la socializarea timpurie a tinerilor; se consideră de asemenea că este necesar să se definească o politică axată pe o mai bună coeziune economică și socială, vizând reducerea inegalităților sociale și combaterea excluderii sociale și a sărăciei, o atenție deosebită fiind acordată sărăciei care îi afectează pe copii;

- se consideră că este necesar ca familiile, educatorii și societatea să transmită valori tinerilor de la cea mai fragedă vârstă;

- se consideră că prevenirea delincvenței juvenile impune adoptarea de politici publice și în alte domenii, inclusiv cele referitoare la locuințe, ocuparea forței de muncă, formarea profesională, timp liber și interacțiunile între tineri;

- familiile, școala și societatea, în general, ar trebui să colaboreze din ce în ce mai accentuat la combaterea violenței în rândul tinerilor;

- statele membre sunt încurajate să includă în politicile lor naționale instituirea unui concediu parental de un an, pentru ca familiile să se contreze, dacă doresc, asupra educației timpurii a copiilor, aceasta având un rol decisiv în dezvoltarea acestora;

- statele membre sunt invitate să acorde un sprijin deosebit familiilor care se confruntă cu probleme economice și sociale; se subliniază faptul că adoptarea unor măsuri vizând acoperirea nevoilor esențiale în materie de locuință și hrană, accesul garantat la educația de bază și îngrijirea sănătății pentru toți membrii familiei, începând cu copiii, precum și măsurile vizând asigurarea accesului echitabil al membrilor familiei la piața muncii și la viața socială, economică și politică, vor contribui la asigurarea unui mediu familial sănătos și echitabil pentru dezvoltarea și socializarea timpurie a copiilor;

- statelor membre și autorităților de reglementare competente pe plan național și regional li se solicită să vegheze cu strictețe la respectarea absolută a legislației comunitare și naționale privind semnalarea conținutului emisiunilor de televiziune și al altor programe care ar putea conține scene deosebit de violente sau nerecomandate minorilor; de asemenea, statele membre sunt încurajate să adopte, împreună cu factorii responsabili din mass-media, o „foaie de parcurs” pentru protecția drepturilor copilului și, în special, a drepturilor minorilor delincvenți, în ceea ce privește interdicția de difuzare a unor scene extrem de violente la anumite ore ale zilei și interdicția de a dezvălui identitatea minorilor implicați în acte de delincvență;

- se subliniază că mass-media poate juca un rol considerabil în prevenirea delincvenței juvenile, prin luarea unor inițiative de informare și sensibilizare a publicului, precum și prin difuzarea unor emisiuni de înaltă calitate, care să pună în valoare contribuția pozitivă a tinerilor, concomitent cu controlarea difuzării scenelor de violență, pornografice și de consum de droguri, pe bază de acorduri ce vor fi integrate în „foaia de parcurs” și vor avea ca scop protecția drepturilor copilului;

- se subliniază, de asemenea, că în lupta împotriva delincvenței juvenile statele membre urmează să ia măsuri care să prevadă alternative la pedeapsa cu închisoarea și măsuri educaționale, la discreția instanțelor, care să aibă caracter educativ – munca în folosul societății, reabilitarea și medierea reconcilierii cu victimele și cursuri de formare, în funcție de gravitatea delictului, vârstei și personalitatea delincventului, precum și de gradul de maturitate a acestuia;

- statele membre sunt invitate să adopte noi măsuri, inovatoare, în contextul rezolvării judiciare a problemelor: participarea directă a părinților și tutorilor minorului la toată procedura penală, de la acționarea în justiție până la executarea sancțiunilor, în paralel cu reeducarea și suportul psihologic intensiv; alegerea unei familii adoptive însărcinate cu educarea minorului, dacă este cazul; informarea și consilierea părinților, a cadrelor didactice și a elevilor în cazurile de comportament violent al minorilor în mediul școlar.

La fel, Rezoluția conține un set de recomandări *la nivel european*:

- recomandă statelor membre, în colaborare cu Comisia, să elaboreze și să adopte fără întârziere o serie de norme și principii directe minime în domeniul delincvenței juvenile, comune tuturor statelor membre, care să se axeze pe cei trei piloni fundamentali reprezentați, în primul rând, de prevenție, în al doilea rând, de măsurile judiciare și extrajudiciare și, în al treilea rând, de reabilitare, integrare și reinserție socială, pe baza principiilor stabilite la nivel internațional prin Regulile de la Beijing și Principiile de la Riyadh, prin Convenția ONU privind drepturile copilului, precum și prin alte convenții internaționale în acest domeniu;

- consideră că obiectivul unei abordări comune la nivel european ar trebui să fie acela de a elabora modele de intervenție pentru soluționarea și gestionarea delincvenței juvenile, în timp ce recursul la măsuri private de libertate și la sancțiuni penale ar trebui să constituie ultima alegere și să fie puse în aplicare doar atunci când se consideră absolut necesar;

- consideră că integrarea și participarea tinerilor la toate chestiunile și deciziile care-i privesc sunt condiții indispensabile pentru definirea unor soluții comune, care să se bucure de succes; din acest motiv, asesorii instanțelor pentru minori ar trebui nu doar să aibă experiență în domeniul educației tinerilor, ci și să beneficieze de o pregătire care să-i sensibilizeze la problema violenței în rândul tinerilor;

- solicită Comisiei să stabilească criteriile specifice pentru toate statele membre privind colectarea statisticilor naționale, pentru a se asigura că acestea sunt comparabile și, deci, utilizabile în procesul de elaborare a măsurilor la nivel european; invită statele membre să participe activ la activitățile Comisiei, prin punerea în circulație și furnizarea de informații provenind de la toate autoritățile naționale, regionale și locale competente, de la asociații, ONG-uri și alte organizații ale societății civile, care desfășoară activități în acest domeniu;

- solicită Comisiei și statelor membre să înceapă prin a valorifica mijloacele și programele europene existente, în care să integreze acțiuni de prevenire și combatere a delincvenței juvenile, precum și de reinsertie normală în societate a delincvenților și victimelor;

- subliniază faptul că este necesară o cooperare strânsă, inclusiv în rețea, la nivel național și comunitar între toate autoritățile judiciare și polițienești privind anchetarea și soluționarea cazurilor de copii dispăruți care devin victime ale delincvenței juvenile, în baza obiectivelor specifice cuprinse în Strategia europeană în domeniul drepturilor copilului, așa cum au fost prezentate în Comunicarea Comisiei;

- se subliniază că unul dintre elementele de prevenire și de combatere a delincvenței juvenile constă în dezvoltarea unei politici de comunicare care să permită sensibilizarea publicului la aceste probleme, eliminarea violenței din mass-media și sprijinul mediilor audiovizuale a căror grilă de programe nu este axată exclusiv pe programe violente; solicită, în consecință, fixarea unor norme europene cu scopul de a limita difuzarea violenței atât în mediile audiovizuale, cât și în presa scrisă [8].

În conformitate cu art.79 din Versiunea consolidată a **Tratatului privind Uniunea Europeană** și a **Tratatului privind funcționarea Uniunii Europene** (2010) [11], Uniunea Europeană dezvoltă măsuri în mai multe domenii, printre care combaterea traficului de persoane, în special de femei și copii. În acest sens trebuie evidențiată lupta contra victimizării copiilor.

Potrivit art.24 al Cartei, „copiii au dreptul la protecția și îngrijirile necesare pentru asigurarea bunăstării lor. Ei își pot exprima în mod liber opinia. Aceasta se ia în considerare în problemele care îi privesc, în funcție de vârsta și gradul lor de maturitate. În toate acțiunile referitoare la copii, indiferent dacă sunt realizate de autorități publice sau instituții private, interesul superior al copilului trebuie să fie considerat primordial” [1].

Tratatul de la Lisabona consideră promovarea și protecția drepturilor copilului unul dintre obiectivele Uniunii Europene. În acest sens, la 15.07.2011 a fost aprobată **Agenda privind drepturile copilului** [2], menită să consolideze promovarea și protecția drepturilor copilului prin punerea în practică a principiilor enunțate în Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene și a standardelor internaționale în domeniu. Aceasta cuprinde o serie de acțiuni menite să stimuleze o mai bună integrare a bunăstării și protecției copiilor în politicile Uniunii. Agenda UE pentru drepturile copilului este menită să asigure că toate politicile UE cu repercusiuni asupra copiilor respectă drepturile acestora. Aceasta definește principiile și obiectivele UE în domeniu.

Obiective în materie ar fi:

- **O justiție în interesul copilului:** fie că sunt victime, martori, suspecți, solicitanți de azil sau în cazul în care părinții lor divorțează, copiii se pot confrunta cu sistemul judiciar din multiple motive. Uniunea trebuie să le ofere acces la justiție, ținând seama de nevoile lor specifice și de vulnerabilitatea lor.
- **Protejarea copiilor în situații de vulnerabilitate:** acțiunea UE trebuie să se concentreze, îndeosebi, asupra acelor categorii de copii deosebit de vulnerabile, cum sunt copiii supuși riscului sărăciei și excluziunii sociale, copiii cu handicap, copiii solicitanți de azil și copiii romi sau copiii dispăruți. La un alt nivel, tinerii internați sunt, de asemenea, vulnerabili, deoarece riscă să fie expuși unor conținuturi dăunătoare sau pot deveni victime ale hărțuirii în spațiul digital.
- **Promovarea și protejarea drepturilor copilului în contextul acțiunii externe a UE:** Uniunea dorește să facă din promovarea și protejarea drepturilor copilului o prioritate în cadrul relațiilor sale cu țările terțe. Aceasta va lupta, în special, pentru a combate violența împotriva copiilor, munca infantilă, implicarea copiilor în grupările armate și în turismul sexual, prin intermediul cooperării bilaterale și multilaterale, al instrumentelor comerciale și al ajutorului umanitar.
- **Sensibilizarea copiilor:** sondajele Eurobarometru arată că 76% din copiii chestionați nu sunt conștienți de faptul că au drepturi, iar 79% dintre aceștia nu știu cui să se adreseze în caz de nevoie. Uniunea

dorește să asigure o mai bună informare a copiilor cu privire la drepturile lor, pentru ca aceștia să poată participa la deciziile care îi privesc.

De asemenea, UE propune 11 acțiuni care vizează promovarea și protejarea drepturilor copilului, și anume:

- adoptarea unei propuneri de directivă care să confere o protecție sporită victimelor vulnerabile, îndeosebi copiilor;
- prezentarea unei propuneri de directivă de stabilire a unor măsuri de protecție speciale destinate persoanelor suspectate care sunt vulnerabile, îndeosebi copiilor;
- revizuirea legislației UE de facilitare a recunoașterii și executării hotărârilor privind răspunderea părintească;
- promovarea orientărilor Consiliului Europei privind o justiție în interesul copilului și luarea acestora în considerare la elaborarea legislației civile și penale;
- sprijinirea activităților de formare a judecătorilor și a altor profesioniști în domeniu pentru a favoriza o participare optimă a copiilor la sistemele judiciare;
- o mai bună formare a autorităților care se ocupă de minorii originari din țările terțe neînsoțiți de un adult la sosirea lor pe teritoriul UE;
- acordarea unei atenții deosebite copiilor în cadrul măsurilor luate de statele membre pentru integrarea romilor;
- încurajarea introducerii rapide a liniei europene directe 116 000 pentru copiii dispăruți și a mecanismelor de alertă în cazul răpirii copiilor;
- adoptarea de măsuri în cadrul *Programului UE pentru un internet mai sigur*, menite să combată hărțuirea, manipularea psihologică în scopuri sexuale, expunerea la conținuturi dăunătoare și alte riscuri la care sunt supuși tinerii internetuți;
- punerea în aplicare a *Orientărilor UE privind promovarea și protejarea drepturilor copilului* în cadrul relațiilor cu țările terțe, precum și a *Orientărilor UE privind copiii și conflictele armate*;
- crearea unui punct unic de acces pe site-ul EUROPA destinat copiilor, care să le faciliteze accesul la informații privind Uniunea și drepturile lor.

În concluzie, este de menționat că eficiența strategiilor în materia delincvenței juvenile, independent de nivel, se bazează pe prevenție, măsurile judiciare și extrajudiciare și pe integrarea socială a delincvenților minori.

Bibliografie:

1. *Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene (2010/C 83/02)* <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0389:0403:RO:PDF>
2. *Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor – o agendă a UE pentru Drepturile Copilului* <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52011DC0060:RO:NOT>
3. http://www.coe.int/T/CM/WCD/advSearch_en.asp
4. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+IM-PRESS+20070615IPR07915+0+DOC+XML+V0//RO>
5. *Lignes directrices du Comité des Ministres du Conseil de l'Europe sur une justice adaptée aux enfants et leur exposé des motifs*. Adoptées par le Comité des Ministres le 17 novembre 2010, lors de la 1098e réunion des Délégués des Ministres. http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/childjustice/Lignes%20directrices%20sur%20une%20justice%20adapt%C3%A9e%20aux%20enfants%20et%20leur%20expos%C3%A9%20des%20motifs%20F%20_2_.pdf
6. MELNIC, V. Drepturile minorului aflat în conflict cu legea la nivel European. În: *Studii juridice universitare*, 2009, nr.3-4.
7. *Recommendation No. R (87) 20 of the Committee of Ministers to Member States on Social Reactions to Juvenile Delinquency*. Adopted by the Committee of Ministers on 17 September 1987 at the 410th meeting of the Ministers' Deputies. https://wcd.coe.int/com.instranet.Instra_Servlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=608029&SecMode=1&DocId=694290&Usage=2
8. Rezoluția Parlamentului European din 21 Iunie 2007 privind delincvența juvenilă: *Rolul femeilor, al familiei și al societății* (2007/2011(INI))
9. *Stratégie du Conseil de l'Europe sur les droits de l'enfant (2012-2015)* <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1908111>
10. STRULEA, M. *Delincvența juvenilă: Suport de curs*. Chișinău: CEP USM, 2008.
11. *Versiunea consolidată a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului privind funcționarea Uniunii Europene*. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:FULL:RO:PDF>

Prezentat la 14.09.2014